

nog iets meer. Z66 breed en doortastend wordt beïndelmen, en bij Ezechiel en bij Johannes, de rijke gedachte van den Herder uiteenzet, dat ge soms genoeid zoudt zijn, u af te vragen, of het schape met zijn teedere eigenaardigheid niet als exempel onder het vee geschapen is, om ons deze overtuigende en aangrijpende goedertierenheid als in beeld te doen toespreken.

Nu ligt hier op zich zelf uitersaard deze verstrekkende gedachte in, dat waar God het schape uitdacht, het schape in zijn rijke eigenaardigheden als een beeld uit het leven voor zich riep, de straks aan dit beeld te hechten gedachte rijkdom er reeds in besloten lag. God vond niet ook het schape, om alnu aan dat gevonden schape zijn rijke beeldspraak te ontleenen, maar zijn uitdinking en scheppings sprak van meet af in die teedere saamhoorigheid van herder en kudde zich uit. De ééne gedachte is niet na de andere in den Alwetende opgekomen. Beide alles beheerschende denkbeelden, van dat saamvoegen der kudde en van de beeldspraak die hierin voor den behoeftigen geloovige lag, behooren bijeen.

Ons, in ons Nederland, zou dit thans niet meer zoo pakkend, en aangrijpend toespreken, omdat de kudde bij ons uitsondering is. Zoo echter was 't in Israels volkstaat niet. Geheel de bevolking was er landelijk van aard. Stedekens waren er uiterst weinig. En in het rijke dorpsleven was de aankweeking van de kudde geen bijzaak, maar had hoofdbedeutsam. Voorzover ook wij nog steeds kudden telen, wordt de kudde bijna geheel aan de beïndelmen overgelaten, die de zorg voor de schapen op zich hebben te nemen, ze uitleiden in de weide, en ze te zijnerzijt weer in de kooi bijeenzamen. In Israël daarentegen was de teel der kudde zoo rijk en overvloedig, dat de eigenaar, de bezitter veelal zelf zijn kudde voorttoog op den weg, ze des morgens uit de schaapskooi uittelt, ze bij dag omleide en beveiligt en ze tegen het avonduur weder voering om ze in de schaapskooi herberg te doen vinden, en tegen alle gevaar, dat ze van 't wild gedierde bedreigen kon, te doen overnachten. Wij kennen wel dit gevaar niet. Is er onder ons een landman die er een kudde schapen op na houdt, dan is er niet anders noodig dan een gida die den weg kent, en de kudde op den rechten weg weet te houden, waar ze haar voedsel vinden kan.

Heel anders daarentegen is 't nu nog in de landen van 't verre Oosten, waar het roofigedier rondsluip, en elken avond de kudde een goede en veilige herberg moet vinden, en het was van zulk een toestand dat Ezechiel sprak en dat ook de Heere Jezus blijfjes Johannes X. gewaagde. Het ging in 't verre Oosten om levensbehoud en redding uit het dreigend gevaar. Vandaar dat en bij den Profet én in Jezus' woord, op 't gevaar waarin de kudde verkeerde, gestadig gedoeld wordt. In dat bange gevaar vooral is nu die kudde het beeld van de geloovigen overkomen. Ook zij doelen rond en om, en zijn bijna onhoudbaar aan wat ze verpletteren kan, blootgesteld. En hieruit nu is het te verklaren, dat de eigenaar, de bezitter der kudde niet aan een boerenknaap de zorg voor zijn kudde overlaat, maar telken dage van den morgen tot den avond zelf die zorg op zich neemt, met zijn kudde als meeleef, en steeds ter plaatse is, om zijn kudde te bewaken en te verzorgen.

Juist zoo nu is 't ook met de zorg Gods, die voor de kudde zijner menschenkinderen uitgaat. Wel zijn er ook in 't gerin en daarbuiten anders zonder nadanken die de zorg voor hun kroost aan derden overlaten, en er zich zelden nauwelijks om bekreunen, doch juist dit is dan ook de machtige levensfout, waartegen hier het protest van den Almachtige uitgaat. De kudde van schapen mogen onder ons veelal anders zijn, dan ze in het Oosten was, maar bij 't kind des menschen bestaat dit onderscheid niet. Voor wat onze jeugd, onze kinderen, en zelfs onze andere familieleden aangaat, stuiten ook wij nog gedurig op de pijnlijke ervaring, dat er geestelijk onraad om de zielen sluip, en dat met name de jongeren nog bestendig aan 't gevaar der verleiding bloot staan.

Voor het vee moge op onze landservet veiliger toestand zijn intreden, maar op zedelijk en geestelijk terrein bleef 't ook bij ons zoo geheel anders, dan wij ooit onder ons nog alles op de kudde, en met name op 't weerloos schape. Reeds de naam, het woord schape drukt nog altoos voor ons dat hulpe-loze uit. Zich gedragen, zich aanstellen als een schape beduidt ook onder ons nog, dat men er niet op bedacht en niet toe in staat is, het verledelijke en booze kwaad van zich af te weren. Zoals een schape in het Oosten, waar het wild gedierde rondsluip, bestendig in levensgevaar kan verkeeren, zoo ook is 't nog bestendig voor ons en voor onze kinderen op zedelijk en geestelijk terrein. De kudde kan daarom niet aan zichzelf worden overgelaten, de schaapskinderen kunnen niet door den herder verlaten worden. Ze behoeven hun herder. Ze hebben hun herder broodnoodig. Worden ze ook maar voor een oogenblik door hun herder verlaten en prijsgegeven, dan worden ze welhaast de prooi voor een verslinder. En daarom nu wordt er en in Ezechiel én in Johannes X op dit beeld van het schape en van den herder zoo alles beheerschende nadruk gelegd. Het stond zoo gevaarlijk met de verlatene kudde, als de wolf rondloopt, maar 't deed zich niet minder gevaarlijk voor, als de ziel dreigde verleid en verguisd te worden. Tegen die bange gevaar nu was eeniglijk bij den Almachtige bevestiging te vinden. En vandaar dat zoo uitvoerig en ampel aandringen op 't zoeken van de zelfbescherming, die 't arme verloren schape eeniglijk bij zijn God vinden kon.

De beeldspraak is hier zoo boeiend en zoo aantrekkelijk om 't geheel eigenaardige type, dat het op zich zelf weerloos schape vertoont. 't Schape der kudde bezit geen eigen verweer. Wordt het schaapken aangevallen, zoo is 't verloren en vervalt weerloos als prooi in de klauw van wie 't vernielen wil. Doch dan ook omgekeerd, mag 't schape een machtig herder bezitten, die voorziet in zijn nooddrift, die de gevaren gist en kent, waaraan het kan zijn blootgesteld, en die, eer het schape zelf er op bedacht is, alle gevaren afwendt, en er stille veilige rust aan verzeckt, dan treedt er ook een toestand van zulk een rustige veiligheid in, dat 't schape als vanzelf aan zijn herder is gebonden, en 't zijn herder wil en ongedwongen gaat volgen. Zelfs als dan het onheil aan komt sluipen, en het arme schape in nood zou geraken, treedt de trouwe herder voor zijn kudde op, en de heerlijke uitkomst is, dat de herder het leven en den welstand van zijn schape verzeckt. Dit nu uitzen naar de hulpe Gods, dit in alles volgen van zijn God, dit nimmer zijn trouwen God veraken, dat is 't

wat hier ons op de ziel wordt geboden. En dan mag 't ons vaak in Gods gunstige gelukken, om met onveranderlijke trouw in alles achter onzen God aan te gaan, onzen God te volgen, en in zijn hoede onze rust te zoeken. En al mocht 't dan zijn, dat wij in onzen overmoed toch soms onzen God veraken zouden, dan is 't steeds de Heere onze God, die ons weer opzoekt, en op veiliger plaats brengt. »Zie, zegt de Heere HEMER dan, Ik, ja Ik zal naar mijn schapen vragen en zal ze opzoeken», hun tot redding en tot heil.

Dr. A. K.

Amsterdam, 20 Februari 1920.

Moesten we een vorig maal ter wille van de benoeming van Dr. Aalders tot hoogleraar aan de Vrije Universiteit onze beschouwing over den kerkelijken toestand in ons vaderland onderbreken, toch mogen we, na eerst op de lichtzijde in ons kerkelijken leven gewezen te hebben, hierna niet eindigen. Het beeld zou dan niet zuiver geteekend zijn. Er zijn ook schaduwzijden, of wil men liever, er zijn gevaren, en het zou struisvogelpolitiek wezen daarvoor de oogen te sluiten. Of het daarom juist is, gelijk onlangs in een Indisch kerkorgaan werd beweerd, dat onze Kerken in Holland een ernstige crisis doormaken, die het bestaan onzer Kerken zelf op 't spel zet, is een vraag, die we in 't midden kunnen laten. Maar 't feit valt niet te ontkennen, dat er verschillende richtingen aan het opkomen zijn, die een gevaar voor onze Kerken kunnen worden. De groote belangstelling die de liberale pers voor deze meeningsverschillen in den boezem onzer Kerken toont, bewijst wel, dat men van deze zijde meent, dat hier een vuurtje aan het branden is, dat wanneer het maar goed wordt aangestookt, de kracht van onze Kerken wel zou kunnen breken. Het is daarom niet ten onrechte, wanneer menig trouw watcher op Sions muren de bazuin blaast, of om een meer modern beeld te gebruiken, den stormbal omhoog hijst om te waarschuwen dat er zwaar weer op handen is. De zooveel gerucht makende procedure van Ds. Netelenbos, die in het afgeloopen jaar heel de pers in beroering bracht, was een van de symptomen, dat er in ons kerkelijken leven niet alles in orde was. En het zal op de a.s. Generale Synode heel wat beleid en stuurmanskunst in goeden zin eischen, om het scheepje onzer Kerken veilig heen te voeren door de beide klippen, eenzijdig van een enghartig conservatisme, dat alleen zweeft bij 't oude, en anderzijds van een nieuwheidszucht, die tot zeer bedenkelijke experimenten zou kunnen leiden.

Nu behoef het feit, dat in onze Kerken omtrent tal van brandende vraagstukken zeker verschil van meening gevonden wordt, op zich zelf nog niet te verontrusten. Een doode orthodoxe Kerk, zoals de Griekse Kerk, is onze Gereformeerde Kerk nooit geweest en is zij ook nu nog niet. Er zit leven in onze Kerken, en waar leven is, daar is ook ontwikkeling en groei. Bij die ontwikkeling nu doet zich altoos het verschijnsel voor, dat men aan den eenen kant vindt de mannen, die dwepen met de »oude paden» en geen stap daarvan wenschen af te wijken, en aan den anderen kant de mannen van den vooruitgang, die naar »nieuwe banen» zoeken. En het is gelukkig dat beide richtingen in ons kerkelijken leven worden gevonden. Het zijn krachten, die elkaar in evenwicht houden, en zorgen, dat de ontwikkeling langs lijnen van geleidelijkheid verloopt. Ernstige studie van wat als rijke schat uit het verleden tot ons is overgekomen, is even noodig, als een open oog voor de brandende vraagstukken, die het heden ons stelt. Het is dan ook de groote verdienste geweest van de mannen, die in een vroegere periode leiding aan ons kerkelijken leven hebben gegeven, dat zij beide elementen zoo gelukkig te vereenigen wisten. Er was eenzijdig een warme bezieling voor het Calvinisme, een leven uit de kostelijke beginselen door onze vaders uit de goudmijn van Gods Woord opgedolven, een onwankelbare trouw aan onze belijdenis, maar er was tevens een warsch zijn van alle repressie-zucht, een aanvoelen van wat het leven van onzen tijd eischt, een winste doen ook met wat de nieuwe ontwikkeling aan ons menschelijk geslacht had gebracht. Het woord *Neo-Calvinisme* drukt dit niet ongelukkig uit. Het was Calvinisme, niet een verstand Calvinisme, maar een Calvinisme dat zich aan het nieuwe leven had aangepast en daarom weer een macht in ons volksleven was geworden.

Ernstig gevaar nu voor ons kerkelijken leven er eerst dan ontstaat, wanneer deze beide krachten, die toen zoo gelukkig vereenigd waren en zoo harmonisch saamwerkten, uiteengingen en tegenover elkander kwamen te staan, waardoor ze vanzelf tot eenzijdigheid zouden vervallen. Als eenzijdig de mannen van het behoud kramachtig zich gaan vastklemmen aan de eenmaal overgeleverde vormen, geen oog meer hebben voor het nieuwe bruisende leven om ons heen, dat om nieuwe vormen vraagt, en zich hermetisch gaan afsluiten van de wereld, om alleen in conservatisme kracht te zoeken. En evenzoo als anderzijds de mannen van den vooruitgang, die voelen, dat de Kerk een roeping heeft ook tegenover het leven van onzen tijd en daarom naar nieuwe vormen zoeken, door den tijdgeest werden meegesleept en in steen van op het onwankelbare fundament van onze beginselen te blijven staan, die beginselen zelf loslaten en, zoals Prof. Geesink in zijn rectorale oratie het volkomen terecht heeft gezegd, in het eclecticisme, het saamlezen van bloemen uit verschillende tuinen, hun klink gaan zoeken.

Wie met onbevagen bij den kerkelijken toestand gadeslaat, zal niet ontkennen, dat dit gevaar niet van de eene zijde alleen,

maar evenzeer van de andere zijde ons bedreigt. Er is in onze kerkelijke pers scherpe critiek geöfend op de beweging van de zoogenaamd »jongere Gereformeerden», en dat die critiek geheel onverdiend was, zal zeker niet door ons worden beweerd. Zij zelf hadden door hun al te scherpe critiek op ons kerkelijk leven, op de prediking, op het intellectueel dogmatisme, op de enghartige belrompenheid, die zij meenden te ontdekken, aanleiding tot een ernstige vermaning gegeven. Bovendien valt het niet te ontkennen, dat in deze beweging zeer gevaarlijke elementen scholen. Er was erger dan een verflauwing der grenzen, er was een breken met onze beginselen, dat de vraag deed opkomen, of menigenen van deze zoogenaamd »jongere Gereformeerden» wel in onze Kerk thuis hoorde. Maar hoe bedenkelijk dit alles ook is, aan de andere zijde heeft men toch met menige rechtvaardige grief, die door deze jong-Gereformeerden in het midden werd gebracht, niet genoegzaam rekening gehouden. Er was niet zelden ook tegenover degenen, die in beginsel nog van ganser harte aan onze zijde stonden, een ketter-jagerij, die aan de libertas prophetandi, steeds in onze Kerken gebuldigd, op bedenkelijke wijze te kort deed. En wat nog erger was, elke poging om werkelijk verbetering aan te brengen, werd of openlijk weerstaan of bedekkelijk tegengewerkt. Hoe broodnoodig een revisie is van onze belijdenschriften, hoe zeer we bovenal behoefte hebben aan een beter handboek voor ons catechetisch onderwijs, juist om het opkomende geslacht te wapenen tegen de aanvallen van het ongelof, men stak geen hand uit om deze verbeteringen tot stand te brengen. Zelfs verklaarde nog onlangs een onzer Kerkboden, dat men dankbaar mocht zijn, dat onze Kerken niet een van deze desiderata op het agendum der Generale Synode gebracht hadden! Hoe ernstig het vraagstuk is geworden van onze stadskerken, waar het ongelof en socialisme al meer verwoesting aanricht, men wil zelfs van geen poging weten om door invoering van het parochiestelsel tegenweer te bieden. En waartoe zou de lijst van deze klachten worden voortgezet. Een ieder die ons kerkelijk leven van meer nabij kent, weet hoeveel er moest gedaan worden, en hoe weinig er gedaan is, om onze Kerken te doen beantwoorden aan de hooge roeping haar in onze tijden opgelegd. Er is door degenen die een open oog hebben voor de noden van onze dagen, reeds zoo lang op deze diogen gewezen. Maar het kerkelijk conservatisme stoort zich aan deze ernstige roepstemmen niet. En juist daardoor roept dit conservatisme het gevaar van een geestelijke revolutie in het leven. Een stoomketel die geen veiligheidsklep heeft, springt.

Tucht en werkstaking.

In de liberale pers kwam dezer dagen het bericht voor, dat een ouderling bij een der Gereformeerde Kerken geschorst zou wezen, omdat hij deel had genomen aan een werkstaking. Het tendentieuze van dit bericht springt natuurlijk in het oog. Het moet dienen om de werklieden te laten zien, hoe de Gereformeerde Kerken de tucht misbruiken om de sociale actie der arbeiders tegen te gaan.

Nu hangt natuurlijk alles er van af, wat hier onder werkstaking te verstaan zij. Er is een volkomen geoorloofde werkstaking, waartegen geen Gereformeerde bezwaar hebben kan. Wanneer de arbeiders, wier loon te laag is, en die langs minnelijken weg geen verbetering kunnen krijgen, den arbeid neerleggen, zal niemand hun hiervan een verwijt maken. Hooger het te betrouwen is, dat bij gebrek aan een betere regeling van het bedrijf zulke machtsmiddelen moeten aangewend worden, toch kan de werkstaking thans als recht aan de arbeiders niet ontzegd worden. Slaven zijn de arbeiders niet, en zij hebben het recht om wanneer geen ander middel baat, met hun arbeid op te houden.

Maar er zijn werkstakingen, die niet een sociaal maar een politiek karakter dragen. En wanneer een Christenwerkmans als zulk een politieke werkstaking deelnam, die feitelijk ten doel had de staatsorde onderstoven te werpen en de macht in handen van de socialisten of anarchisten te spelen, dan zou de Kerk volkomen het recht hebben om zulk een arbeider onder censuur te zetten. In het Avondmaalsformulier wordt gezegd, dat van het Avondmaal moeten geweerd zij die in kerkelijke of wereldlijke regeeringen muiterij of opstand willen aanrichten.

En evenzoo kan het voorkomen, dat al draagt zulk een werkstaking geen politiek, maar een zuiver sociaal karakter, daarbij toch dwangmiddelen worden aangewend, die de Kerk op ethische gronden moet afkeuren, zoals bijv. wanneer degenen, die wel werken willen, door de werksakers daarin verhinderd worden door hen op straat lastig te vallen of zelfs te molesteren. Ook dan zou er voor de Kerk reden kunnen wezen om over degenen, die aldus handelend, tucht te oefenen.

Op het geval, waarvan in het liberale persbericht sprake was, gaan we niet in. Gevallen van kerkelijke tucht behooren in den regel niet in de pers besproken te worden. Alleen dit willen we wel mededeelen, dat de bedoelde schorsing niet is uitgesproken omdat de ouderling aan een werkstaking deelnam, maar wel om de omstandigheden die bij deze werkstaking zijn voorgekomen.

Het uitbouwplan.

Onze Gereformeerde jongelingsverenigingen hebben een groot plan op touw gezet.

Door de rijk gezegende ontwikkeling van 30 jaren is hun huis hun te klein geworden. Ze willen daarom uitbouwen. En het plan bestaat om thans reeds te beginnen met twee dingen. Vooreerst het stichten van een Bondsgebouw, dat in het centrum van ons land zal worden opgericht, waar het Archief en het Secretariaat zal worden ondergebracht, waar het Bestuur zal saamkomen en waar de Bondsdirecteur zal zetelen, die zich geheel aan dezen arbeid zal geven. En in de tweede plaats de uitbreiding van het Bondsorgaan, dat voortaan in verbubelde grootte zal verschijnen.

Voor beide doeleinden is een kapitaal noodig van een ton. Zeker is dat niet te hoog gerekend. Alleen het koopen van zulk een gebouw zal in deze tijden een groot deel van dit kapitaal eischen. Maar het Bondsbestuur wil het met dit grondkapitaal wagen. En de Bondsvergadering heeft haar hartelijke sympathie met dit plan betuigd.

Van harte wekken ook wij allen, die het groot belang van onze Gereformeerde jongelingsverenigingen inzien, op om een bijdrage voor dit uitbouwplan te geven.

Voor al het stichten van een Bondsgebouw en het hebben van een vasten Directeur schijnt ons een uitnemende gedachte.

Geen gunst maar recht.

VIII.

Zoo is dus een groot deel van de kerkelijke en geestelijke goederen, die vroeger aan de Roomsche Kerk behoorden, door de Overheid in de 16e eeuw genaast en verkocht, om daarmede de kosten van den oorlog tegen Spanje te dekken; maar dat de Overheid zelf daarbij geen oogmerk had het standpunt heeft ingenomen, dat haar een vrij beschikingsrecht over deze goederen toekwam en zij daarmede doen mocht, wat zij zelf wilde, blijkt wel uit hetgeen in 1572 is geschied.

De Staten besloten toen, ten einde den Prins van Oranje aan de noodige gelden voor den oorlog te helpen, dat daarvoor beslag zou worden gelegd op de gereede penningen van de inkomsten der kerken, kloosters, gilden en broederschappen en voorts op de gouden en zilveren voorwerpen, die zich in het bezit der kerken, kloosters enz. bevonden, maar zij verklaarden uitdrukkelijk, dat zij deze gelden »leenden» en legden de belofte af, dat zij deze gelden later aan de eigenaars teruggeven zouden. Van een vrij beschikingsrecht der Staten over deze goederen was dus geen sprake. Zelfs waar de Staten door oorlogsnoodzaak een deel van deze goederen moesten gebruiken, geschiedde dit bij wijze van »leening» en onder belofte van »restitutie».

En waar van deze restitutie in de praktijk niet veel terecht kwam, hebben de Staten toen, bij wijze van compensatie, op zich genomen voor de predikantstractementen te zorgen. Zoo is de uitbetaling van deze tractementen, gelijk Voetius terecht opmerkte, niet een vrijgevigheid van de Staten geweest, maar een verplichting, waartoe zij gehouden waren. Wanneer Dr. Van Lonkhuyzen in zijn brochure »De radicale financiële scheiding van Staat en Kerk» dan ook de voorstelling geeft, alsof de Staat, die het voogdijchap over de Kerk uitoefende, een zoo milde voogd was geweest, dat hij, waar de Kerk uit eigen middelen de predikantstractementen niet kon betalen, uit de Staatskas bijpaste en de Kerk daarom geen het minste recht op vergoeding zou hebben, wanneer die betaling dezer tractementen ophield, maar veeleer den Staat nog dankbaar zou hebben te zijn voor de drie eeuwen genoten subsidie, dan is deze voorstelling al zeer weinig met de werkelijkheid in overeenstemming. Wil men het beeld van den voogd behouden, dan is de Staat veeleer een voogd geweest, die onder benarde omstandigheden het goed van zijn pupil te gelde maakte en voor zich zelf heeft gebruikt, en nu, waar hij de hoofdsom niet terug kan geven, als schadevergoeding aan zijn pupil levenslang een rente uitbetaalt. Kort maar volkomen juist heeft Dr. A. Kuyper in zijn toelichting op ons Program de zaak aldus uitgedrukt, dat »Artikel 168 onzer Grondwet (waarin deze betaling der predikantstractementen geregeld is) zijn oorsprong heeft in vroegere grondwettige bepalingen, die op haar beurt rusten op ontieniging van goed onder aanvaarding van den rentelast, zoodat de uitbetaling van de predikantstractementen door den Staat in hoofdzaak de kwijting is van een bestaande verplichting, die aan het denkbeeld van Staatskerk geheel vreemd is».

Toch zijn natuurlijk niet alle kerkelijke en geestelijke goederen destijds door de Overheid genaast en verkocht om de oorlogskosten te betalen. Een goed deel van deze goederen bleef ten dienste van de Kerken, waarvoor zij gegeven waren, bewaard. In Holland en Zeeland heeft de Overheid wel het meest van die goederen geconfisqueerd; in Friesland veel minder. Zoo komt het, dat in Friesland nog tal van gemeenten zijn, die een belangrijk bezit aan zulke goederen hebben en uit de opbrengst daarvan zelfs vrij hooge predikantstractementen betalen. Vandaar dat thans in de tweede plaats onderzoek moet worden, hoe de Overheid ten opzichte van deze goederen gehandeld heeft.

Wat nu de kerkelijke goederen in engeren zin betreft, d.w.z. die goederen, die tot onderhoud van den eeredienst, den pastoor, den kosten enz. bestemd waren, zoo is er geen geschil over, dat de Overheid deze goederen bestemd heeft voor de Gereformeerde Kerken, bepaaldelijk voor de betaling van de predikantstractementen, maar wel is er geschil over de vraag op welken grond de Overheid dit heeft gedaan. Deed zij dit krachtens een soeverein beschikingsrecht, dat zij over deze goederen uitoefende,

dan wel omdat zij het recht der Gereformeerde Kerken op de inkomsten dezer goederen erkende? Daarover loopt het geding.

Volgens Mr. Van Apeldoorn nu zou het eerste het geval geweest zijn. De Gereformeerde Kerken hadden, zegt hij, geen de minste rechtsaanspraak op deze goederen. Het was gunst, dat de Overheid de inkomsten dezer goederen aan de Gereformeerde Kerken schonk. De Overheid, nadat zij de Gereformeerde religie als de ware Christelijke religie erkend had, schonk nu krachtens haar vrij beschikingsrecht de inkomsten dezer goederen aan de Gereformeerde Kerken. Waaruit hij dan afleidt, dat de Overheid volkomen gerechtigd was, toen zij ophield de Gereformeerde Kerk als de ware Christelijke Kerk te erkennen, aan deze goederen een andere bestemming te geven. Wat de Nationale vergadering deed in 1798, die een belangrijk deel dezer goederen, welke in de geestelijke kantoren waren bijgeëngbracht, tot nationaal eigendom verklaarde en gelastte ze in 's Lands schatkist over te brengen en voor andere doeleinden te bestemmen, zou dan ook formeel genomen geheel hetzelfde zijn geweest, wat de Overheid in de 16e eeuw bij de Reformatie had gedaan, d.w.z. een gebruikmaken van haar soeverein beschikingsrecht over deze goederen. En de Gereformeerde Kerken zouden geen het minste recht hebben daarvoor te klagen of schadevergoeding te vragen. Wat als gunst genoten is, kan nooit een rechtsaanspraak geven.

Mr. Van Apeldoorn verwacht hier echter twee quaestien die scherp uit elkander moeten gehouden worden.

Natuurlijk is het volkomen juist, dat wanneer de Overheid in ons land niet de Gereformeerde, maar de Roomsche religie als de ware had beschouwd, de Roomsche Kerk in het bezit van al deze goederen zou gebleven zijn en de Gereformeerde Kerk er geen part of deel aan zou gehad hebben. De kerkgebouwen zouden in Roomsche handen gebleven zijn, en de Roomsche pastoors zouden de inkomsten dezer goederen hebben genoten. De beslissing der Overheid, dat de Roomsche religie in ons land verboden werd en de Gereformeerde religie werd erkend als de ware religie, heeft van zelf ook over het lot der kerkgebouwen en over deze kerkelijke goederen beslist. De kerkgebouwen werden nu op last van de Overheid aan de Roomschen ontnomen, van heelden g'zuiverd en aan de Gereformeerden geschonken voor hun eeredienst. En evenzoo werden de kerkelijke goederen, die vroeger dienden om den pastoor, vicaris, kapelaan enz. te onderhouden, nu van zelf bestemd voor de Gereformeerde predikanten, die hun plaats innamen.

Maar al hebben de Gereformeerde Kerken aan deze beslissing van de Overheid inzake de religie, het gebruik van deze kerkgebouwen en het genot dezer inkomsten te danken gehad, daaruit volgt niet, dat deze kerkgebouwen en goederen door de Overheid krachtens een vrij beschikingsrecht aan de Gereformeerde Kerken geschonken zijn. Indien de voorstelling juist was, die door vele juristen gegeven wordt, dat de Gereformeerde Kerken nieuwe kerken waren, die eerst door de Reformatie ontstaan zijn, dan zou tegen deze opvatting niet veel in te brengen zijn. Toen de Roomsche Kerk weg viel, zouden deze goederen, die vroeger in haar bezit waren, bona vacantia zijn geworden en de Overheid zou daarom naar welgevallen over deze goederen hebben kunnen beschikken; zij had ze alle kunnen confisqueeren ten bate van den Staat, maar zij kon ze ook als vrije gunst aan de nieuwontstane Gereformeerde Kerken schenken. Van eenig recht op deze goederen van de zijde der Gereformeerde Kerken zou echter geen sprake zijn geweest.

Volkomen terecht heeft Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman tegenover deze voorstelling er op gewezen, dat het niet de vraag is, hoe juristen in onze dagen denken over de verandering, die door de Reformatie met het kerkelijk instituut plaats greep, maar alleen hoe de Overheid, die toen het recht vaststelde, over deze Reformatie gedacht heeft en hoe zij haar opvatting in daden tot uiting heeft gebracht. En dan kan er wel geen oogenblik twijfel over bestaan, dat de Overheid destijds de Gereformeerde Kerk niet als een nieuwe Kerk beschouwd heeft, maar als de wettige voortzetting van de aloude Christelijke Kerk in ons vaderland, die nu door de Reformatie van Roomsche misbruiken was gezuiverd geworden. Of om het nog juist uit te drukken, de Overheid heeft eigenlijk niet de Gereformeerde Kerken als de wettige continuatie van de vroegere Kerk erkend, maar zij zelf heeft, toen zij overtuigd was geworden van het verkeerde in de bestaande Kerk, de reformatie der Kerk ter hand genomen en met kracht doorgevoerd. Mr. Van Apeldoorn heeft dit volkomen juist uitgedrukt, toen hij in zijn proefschrift schreef: »De Overheid bedoelde niet vernietiging (van de bestaande Kerk) maar verandering, verbetering. Zij stelde zich op het standpunt, dat er misbruiken in de Kerk waren ingeslopen, wier eeredienst, organisatie en belijdenis zij als verasterd beschouwde, en die misbruiken moesten worden uitgezuiverd». Indien nu de Gereformeerde Kerk volgens de Overheid niet een nieuwe Kerk was, maar de voortzetting van de aloude Christelijke Kerk; indien zij zelf deze Kerk van misbruiken gezuiverd heeft; dan kan er ook geen sprake van wezen, dat de Overheid als gunst aan deze Kerk toekende het gebruik van de Kerkgebouwen, kerkelijke goederen enz., maar was dit alleen een erkenning en handhaving van het recht, dat de tot reformatie gebrachte Kerk hierop had.

Met welk recht de Overheid aldus op-

id om de Ke
agstuk, waar
gaan, omdat
kerkelijke goeder
leen zij hier
illing van Me
ze reformatie
id daarvan e
n, dat de Ov
n de Roomsche
ijke macht ove
ischland is l
isten de stell
geestelijke ove
nopen door
Overheid hun
berust daarop
iscopaat van d
Protestantsch
bben de Ger
a willen weten
iscopaat van d
in de tweede
n Bonin in z
er de practisch
ormandi terecl
reformatie als
i de Kerk te re
is aan de Ov
thersche lande
n de overdra
icht op de Ove
een geheel z
danig aan de
it grondde z
ig volgens de b
og als stedeho
s niet alleen vo
eede tafel der
eerste tafel te
nst van God.
n, gelijk onze
nd te houden a
dit te doen
schen godsdien
ichtrist uit te
eral te doen p
h dan gewo
orbeeld van de
ael, die de afg
den tempeldien
o heeft de Ov
re taak opgevat
a soort bisscho
van deze
lijdens toekomst
igie verboden
bracht. Zelfs toe
te vaak ingreep
haar watten
rk wilde opleg
roepen op een
icht, maar steec
zes (d.w.z. van
een politieke, m
akte voor Aäor
chts in één op
h in ons land a
schoppelijke m
achte van het
den bisschof
ht toekwam op
ederen. Maar v
ook op de best
weest is, zooda
atouwen, de refo
ut op een zoogen
rusten, omdat, g
nin terecht op
ken recht noo

Mr. L. F. VAN I
der in Holland n
Dr. VAN LONKH
Dr. A. KUYPER, C
Mr. VAN APELD
nischen Staat en
Jhr. Mr. W. H. d
Kerkgebouwen enz.
Mr. VAN APELD
Friesland, Di. I, bi
Mr. VAN APELD
nischen Staat en
In de Kerkheren
en door Dr. U. St
Nederlandsche Ge
J. a. p. Heft I bla.

Kootwijk
n hartelijken dank
Baarn letter W. L.
Dr. J. H. HOUTZA
Arnhem, Velperweg

Leen
ALMANAK VAN
DES QUAKRIJ INTER
6: Kampen. Pn. Za
lenals de Almanak
er Vrije Universi
dentercorps onzer
recht op een be
buiten mijn sch
gaarne aan.
Door de goede zorg
niet dit Jaarboek
t, er goed uit.
maakt, in deze d
steeds heerschen
gen indruk van we
nu de inhoud.
te methode om de
het Corps geduek
is nog zoo kwaad
der V. U. op 21
deret, is een lid
de Rubriek: Theo
reformeerd Kerken
het opnemen ook v
Lezioren, die vroe
gewest, uit histo
rdig. Een overzic
op de colleges beha
het Kort Vers
ool in deze Rubri
al copieleden met
d en daardoor van
daarbij enkele nu
komt men op 62
dient Curator, den
dat, toen de vel
m met zich breng